

Lausunto – OAJ:n paikallisyhdistyksen selvityspyyntö 13.10.2023 (erityisopetus)

Perusopetuslain mukaan opetukseen osallistuvalla on työpäivinä oikeus saada opetussuunnitelman mukaista opetusta, oppilaanohjausta sekä riittävää oppimisen ja koulunkäynnin tukea heti tuen tarpeen ilmetessä. (POL 30§). Tuen on oltava laadultaan ja määrältään lapsen kehitystason sekä yksilöllisten tarpeiden mukaista. Tuki on määritelty asteittain muuttuvaksi, mitä kuvataan yleisen, tehostetun (POL 16a§) ja erityisen (POL 17§) tuen kolmiportaisella mallilla.

Eriyinen tuki muodostuu erityisopetuksesta ja muusta tämän lain mukaan annettavasta tuesta. Eriyinen tuki on tarkoitettu vahvimmaksi tuen asteeksi. Siihen voi siirtyä vasta, kun tehostetussa tuessa käytössä olevat tuen muodot eivät riitä. Erityisopetus järjestetään oppilaan etu ja opetuksen järjestämisedellytykset huomioon ottaen muun opetuksen yhteydessä tai osittain tai kokonaan erityisluokalla tai muussa soveltuvassa paikassa (POL 17§). On syytä huomioida, että lain mukaan pelkästään erityisopetus ei yksin muodosta erityistä tukea vaan on osa sitä muiden mahdollisten tukimuotojen osalta.

Perusopetusasetuksen 1 §:n 1 momentin mukaan erityisopetusta antaa erityisopettaja. Näin ollen erityiseen tukeen sisältyvällä erityisopetuksella tarkoitetaan nimenomaan erityisopettajan antamaa erityisopetusta. Oppilaalla on aina oikeus saada perusopetuslain 17 §:n mukaista erityiseen tukeen kuuluvaa erityisopetusta niissä oppiaineissa, joissa oppilaalla on todettu erityisopetuksen tarve. Opetuksen järjestäjän harkinnan mukaan erityisen tuen erityisopetus toteutetaan joko erityisluokkamuo- toina tai samanaikaisopetuksena, jota antaa luokan- tai aineenopettaja ja erityisopetukseen kelpoisuusasetuksen 8 §:n 2 momentin kelpoisuudet täyttävä opettaja.

Perusopetusta suunniteltaessa, järjestettäessä ja siitä päätettäessä on ensisijaisesti huomioitava lapsen etu (POL 3§). Oppilaan oikeutta tarvitsemiinsa tukien muotoihin ei voida rajoittaa, vaikka käytettävissä ei olisi kelpoisuusehdot täyttävää henkilöstöä. Keskeistä on arvioida, saako erityisellä tuella opiskeleva oppilas sellaisia tuen muotoja, joihin hän on lainsäädännön ja Opetushallituksen ohjeiden mukaan oikeutettu. Käytännön toimet näiden toteuttamiseksi ovat opetuksen järjestäjän resurssoinnillisia ja pedagogisia ratkaisuja.

Perusopetuslain 37§:n mukaan opetuksen järjestäjällä tulee olla opetuksen järjestämismuoto huomioiden riittävä määrä opettajan virkoja tai työsopimussuhteisia opettajia. Opetushenkilöstön lisäksi opetuksen järjestäjällä koulunkäyntiavustajia ja muuta henkilöstöä. Opetuksen järjestäjä päättää säännösten perusteella integroidun oppilaan opetuksen järjestämisestä ja siitä, kuka opetusta antaa. Perusopetusasetuksen 1 § kuvaa opetuksen järjestämistapaa yleisellä tasolla. ”Se, että erityisopetusta antaa kelpoisuusehdot täyttävä opettaja, tukee osaltaan perustuslaissa jokaiselle turvattua oikeutta perusopetukseen.” (apulaisoikeusasiamies Pasi Pölönen, 27.10.2022)

Opetushallituksen ohjeistuksen mukaan erityisopettajan kelpoisuusvaatimusta tulisi katsoa erityisen tuen oppilaalle annettavasta opetuksesta käsin. Osa-aikaiseen erityisopetukseen, erityisopetukseen tietyssä oppiaineessa ja erityisopetukseen erityisluokassa on olemassa omat kelpoisuusvaatimuksensa (Asetus opetustoimen kelpoisuusvaatimuksista).

Opetuksen järjestäjän tulee etukäteen suunnitella, miten oppilaan opetus järjestetään. Lisäksi todetaan, että luokan- ja aineenopettaja saa antaa yleisopetuksen

ryhmässä olevalle erityisen tuen oppilaalle opetusta yleisopetuksen ryhmässä. Tällöin oppilaalla tulee olla edellytykset opiskella yleisopetuksen ryhmässä ja hänen tulee saada siellä mahdollisesti tarvitsemansa muut tukimuodot. Osa-aikainen erityisopetus on yksi tuen muoto. Osa-aikaiselle erityisopetukselle on oma kelpoisuusvaatimuksensa. Edelleen ohjeistuksen mukaan luokan- ja aineenopettaja saa opettaa yksilöllistettyä oppimäärää.

Ruokolahden koulussa opiskelee 407 oppilasta, joista 249 luokilla 1-6 ja 158 luokilla 7-9. Alaluokilla työskentelee kaksi laaja-alaista erityisopettajaa. Lisäksi on muodostettu kaksi pienryhmää (1-3M ja 4-6M). Näissä opiskelee oppilaita, joilla etenkin käytäytymiseen liittyviä tuen tarpeita. Luokilla 7-9 työskentelee yksi laaja-alainen erityisopettaja. Yläluokilla on lisäksi myös joustavan perusopetuksen (JOPO) pienryhmä, jonka opettajana toimii luokanopettaja.

Laaja-alaisten erityisopettajien ja erityisluokanopettajien tehtävien täyttämistä hankaloittavat kelpoisen henkilöstön saatavuusongelmat. Esimerkiksi Ruokolahden kunnassa oli 7.- 21.6.2023 haussa määräaikainen laaja-alaisen erityisluokanopettajan virka ajalle 1.8.2023 - 31.7.2024. Tähän tehtävään ei ollut yhtään kelpoista hakijaa (Asetus opetustoimen henkilöstön kelpoisuusvaatimuksista, 8§), joten tehtävään oli valittava paras tarjolla olevista hakijoista (tässä tapauksessa luokanopettaja).

Aluehallintovirastojen laatiman peruspalvelujen arvioinnin (2021, Erityisopetuksen tila, 5.9.2022) mukaan erityisen tuen tarve opetuksessa on kasvanut jatkuvasti. Erityisen tuen järjestämisessä on eroja, ja erityisopettajien saatavuuteen ja pysyvyyteen on alettava kiinnittää entistä enemmän huomiota. Kouluilla on vaikeuksia saada pätevää henkilöstöä erityisopetukseen.

Aluehallintovirastojen mukaan erityisopetuksen ja sen resursoinnin kokonaisuutta on pohdittava ennakoivasti sekä paikallisella että valtakunnallisella tasolla. Myös tehtävänimikkeisiin ja työnkuviin liittyvät kysymykset ovat keskeisiä tarkastelun kohteita. Ruokolahdella vuonna 2024 käsittelyyn tulee eräiden tehtävänkuvien tarkastelu, esim. ainakin yhden luokanopettajan tehtävän muuttaminen erityisopettajaksi.